

SŁUŻBA WIĘZIENNA

KOMENTARZ

redakcja naukowa

Marcin Mazuryk

Michał Zoń

Renata Borek-Buchajczuk, Mateusz Kaczocho

Marcin Mazuryk, Filip Radoniewicz

Jacek Wierzbicki, Michał Zoń

PRAKTYCZNE KOMENTARZE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

SŁUŻBA WIĘZIENNA

KOMENTARZ

redakcja naukowa

Marcin Mazuryk

Michał Zoń

Renata Borek-Buchajczuk, Mateusz Kaczocho

Marcin Mazuryk, Filip Radoniewicz

Jacek Wierzbicki, Michał Zoń

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Stan prawny na 1 października 2013 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Teodor Szymanowski

Wydawca

Izabella Malecka

Redaktor prowadzący

Ewa Wysocka

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Łamanie

Violet Design

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawolubni
.....

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2013

ISBN: 978-83-264-4438-8

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Słowo wstępne	15
Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej	25
Rozdział 1	
Zadania Służby Więziennej	25
Rozdział 2	
Organizacja Służby Więziennej.....	35
Rozdział 3	
Zakres uprawnień Służby Więziennej	53
Rozdział 4	
Przetwarzanie informacji i danych osobowych niezbędnych do wykonywania zadań przez Służbę Więzienną	73
Rozdział 5	
Funkcjonariusze i pracownicy	95
Rozdział 6	
Stosunek służbowy funkcjonariuszy	111

Rozdział 7	
Stanowiska, stopnie Służby Więziennej i uposażenie funkcjonariuszy	137
Rozdział 8	
Wyższe stanowiska kierownicze w Służbie Więziennej.....	171
Rozdział 9	
Zmiana warunków pełnienia służby funkcjonariuszy.....	178
Rozdział 10	
Opiniowanie funkcjonariuszy.....	202
Rozdział 11	
Zawieszenie funkcjonariusza w czynnościach służbowych	221
Rozdział 12	
Ustanie stosunku służbowego funkcjonariuszy	250
Rozdział 13	
Zdrowie i bezpieczeństwo funkcjonariuszy w służbie	276
Rozdział 14	
Czas służby funkcjonariuszy	328
Rozdział 15	
Urlopy i zwolnienia od zajęć służbowych funkcjonariuszy	343
Rozdział 16	
Umundurowanie i wyposażenie polowe funkcjonariuszy.....	380
Rozdział 17	
Obowiązki i prawa funkcjonariuszy.....	391
Rozdział 18	
Mieszkania funkcjonariuszy	414

Rozdział 19	
Świadczenia funkcjonariuszy.....	452
Rozdział 20	
Rozpatrywanie sporów o roszczenia funkcjonariuszy ze stosunku służbowego	484
Rozdział 21	
Odpowiedzialność dyscyplinarna funkcjonariuszy	505
Rozdział 22	
Przepisy przejściowe i końcowe	632
Bibliografia	647
Akty normatywne.....	657
Orzecznictwo.....	669
Inne źródła.....	675

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- EKPCz – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.s. – ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 186 z późn. zm.)
- k.k.w. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
- k.p.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

- k.p.w. – ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 395 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- p.p.s.a. – ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 270 z późn. zm.)
- r.c.z.p.d. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 lipca 2010 r. w sprawie czynności związanych z postępowaniem dyscyplinarnym funkcjonariuszy Służby Więziennej (Dz. U. Nr 146, poz. 982)
- r.o.t.p.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 lipca 2010 r. w sprawie określenia trybu przeprowadzania procedury określającej predyspozycje funkcjonariuszy do służby na określonych stanowiskach lub w określonych komórkach organizacyjnych w Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 143, poz. 966)
- r.p.d.p.o. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 lipca 2010 r. w sprawie postępowania dotyczącego przyznawania odszkodowań i zwrotu kosztów zaopatrzenia w wyroby medyczne funkcjonariuszom Służby Więziennej (Dz. U. Nr 142, poz. 957)
- r.s.m.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 lipca 2009 r. w sprawie służby medycyny pracy w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej (Dz. U. Nr 131, poz. 1082)
- r.u.o.p.w. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie ustalania okoliczności

- i przyczyn wypadków i chorób pozostających w związku z pełnieniem służby w Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 145, poz. 978)
- r.w.t.k.l. – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lipca 1991 r. w sprawie właściwości i trybu postępowania komisji lekarskich podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych (Dz. U. Nr 79, poz. 349 z późn. zm.)
- r.w.z.f.p. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2011 r. w sprawie wymagań w zakresie zdolności fizycznej i psychicznej do Służby Więziennej (Dz. U. Nr 20, poz. 108)
- u.i.d.p. – ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 235)
- u.o.d.o. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.)
- u.s.m.p. – ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2004 r. Nr 125, poz. 1317 z późn. zm.)
- ustawa o CBA – ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 621 z późn. zm.)
- ustawa o KCIK – ustawa z dnia 6 lipca 2001 r. o gromadzeniu, przetwarzaniu i przekazywaniu informacji kryminalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 153 z późn. zm.)
- ustawa o KRK – ustawa z dnia 24 maja 2000 r. o Krajowym Rejestrze Karnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 654 z późn. zm.)
- ustawa o Policji – ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.)
- ustawa o SC – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o Służbie Celnej (Dz. U. Nr 168, poz. 1323 z późn. zm.)

- ustawa o SG – ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 116, poz. 675 z późn. zm.)
- ustawa o SW – ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. Nr 79, poz. 523 z późn. zm.)
- ustawa o SW z 1959 r. – ustawa z dnia 10 grudnia 1959 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 1984 r. Nr 29, poz. 149 z późn. zm.)
- ustawa o SW z 1996 r. – ustawa z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 z późn. zm.)
- u.ś.u.d.e. – ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. Nr 144, poz. 1204 z późn. zm.)
- u.z.e. – ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 667 z późn. zm.)
- z.t.p. – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. Nr 100, poz. 908)

Czasopisma, zbiory orzecznictwa

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
- FP – Forum Penitencjarne
- KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- M. Prawn. – Monitor Prawniczy
- ONSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego

ONSAiWSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądów Polskich. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPİKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PWP	– Przegląd Więziennictwa Polskiego
ZNSA	– Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego

Inne

CBOSA	– Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
ETPCz	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KCIK	– Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KRK	– Krajowy Rejestr Karny
KSİTA	– Kartoteka Skazanych i Tymczasowo Aresztowanych

Wykaz skrótów

NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

SŁOWO WSTĘPNE

W *Księdze jubileuszowej więziennictwa polskiego*, publikacji wydanej w 2009 r. z okazji jubileuszu dziewięćdziesięciu lat funkcjonowania Służby Więziennej, przywołano cytaty znanego angielskiego dramatopisarza, krytyka i publicysty Bernarda Shawa, który stwierdził, że „najniespokojniejszym człowiekiem w więzieniu jest strażnik”. Gwarancje ustawowe, zawarte w przepisach określających ustroj i zasady funkcjonowania Służby Więziennej, w dużej mierze przyczyniały się i przyczyniają do zwiększenia komfortu codziennej pracy więziennika. Tym samym czynią jego służbę (pracę) bardziej stabilną i bezpieczną.

Lepszemu poznaniu prawa dobrze służy nie tylko odczytywanie jego brzmienia literalnego, ale również szersze poznanie jego treści przez odwoływanie się do właściwych norm opatrzonej komentarzem. Do rąk Czytelnika trafia pierwsze szerokie opracowanie, stanowiące komentarz do ustawy o Służbie Więziennej, uchwalonej w dniu 9 kwietnia 2010 r. Dotychczas nikt nie podjął się trudu komplementarnego skomentowania przepisów pragmatycznych dotyczących ustroju i zasad funkcjonowania jednej z bardziej istotnych służb państwowych, odpowiedzialnej za wykonanie kar i środków karnych skutkujących pozbawieniem wolności. Co niezwykle istotne, niniejsze opracowanie zawiera najnowsze orzecznictwo i odwołuje się do norm wewnętrznych, stanowionych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, a dookreślających tryb i szczegółowe zasady pełnienia służby przez więzienników. Autorzy komentarza odwołują się do nigdzie niepublikowanych zarządzeń, decyzji i instrukcji Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w których treści zawarto wiele szczegółowych rozwiązań uzupełniających ogólne zasady zawarte

w przepisach powszechnie obowiązujących, tj. w ustawie pragmatycznej i wydanych na jej podstawie rozporządzeniach.

Komentarz stanowi pełne kompendium wiedzy o przepisach dotyczących Służby Więziennej. W pewnym, niezbędnym zakresie odwołuje się także do innych ustaw, w szczególności kodeksu karnego wykonawczego, w których zawarto normy związane z funkcjonowaniem Służby Więziennej.

Warto podkreślić, że komentowana ustawa stanowi najnowszą pragmatykę służbową w Polsce, która w swoich regulacjach przewiduje rozwiązania dotychczas w ogóle niewystępujące w porządkach prawnych tzw. służb mundurowych (zob. np. rozdział ustawy poświęcony zdrowiu i bezpieczeństwu pełnienia służby przez funkcjonariuszy czy też rozdział dotyczący rozwiązywania sporów służbowych). Dlatego też należy zasadnie przyjąć, że komentowane przepisy w najbliższym czasie będą stanowić pewnego rodzaju drogowskaz prawny, zgodnie z którego wskazaniem powinny ewoluować przepisy innych służb mundurowych (ustawa o Służbie Więziennej zawiera np. rozdział dotyczący czasu służby, który został poddany ocenie ekspertów prawa Unii Europejskiej i uznany za w pełni zgodny z normami unijnymi).

Niniejszy komentarz adresowany jest nie tylko do osób związanych ze Służbą Więzienną, ale również funkcjonariuszy innych służb mundurowych. Ze względu na swój unikatowy charakter winien stać się ważną publikacją dla osób zajmujących się szeroko rozumianym prawem karnym, w szczególności zaś prawem karnym wykonawczym. Zamierzeniem Autorów było to, aby stał on się pomocny w pracy sądów, prokuratur i innych instytucji uczestniczących w procesie wykonania kar. Oczywiście jest, że komentarz przeznaczony jest także dla środowiska naukowego, w szczególności dydaktyków i studentów poznających ustrój i zasady funkcjonowania więziennictwa.

Komentowana ustawa z 2010 r. poprzedzona była dwoma ustawami pragmatycznymi – ustawą z dnia 10 grudnia 1959 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 1984 r. Nr 29, poz. 149 z późn. zm.) i ustawą z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej (tekst jedn.: Dz. U. z 2002 r. Nr 207, poz. 1761 z późn. zm.). Tytułem krótkiego przypomnienia można wskazać, że ustawa z końca lat pięćdziesiątych ubiegłego wieku, uchwalona

co prawda już po przejęciu władztwa nad Służbą Więzienną przez Ministra Sprawiedliwości (wcześniej podlegała Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego), zawierała rozwiązania typowe dla okresu tzw. demokracji ludowej (czasy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej). I tak zgodnie z brzmieniem art. 21 ustawy o SW z 1959 r. funkcjonariusz zobowiązany był m.in. do wiernego służenia Polsce Ludowej i stania na straży ustroju ludowo-demokratycznego. Co więcej, każdy funkcjonariusz Służby Więziennej obowiązany był stale podnosić poziom swego uświadczenia politycznego. Z kolei, aby zostać przyjętym do służby trzeba było wykazywać się przede wszystkim nieskazitelną przeszłością (zob. art. 5 ust. 1 ustawy o SW z 1959 r.), aby zaś w niej awansować (szczególnie w okresie poprzedzającym transformację ustrojową) funkcjonariusz powinien charakteryzować się nie tylko określonymi i wymiernymi kwalifikacjami służbowymi, ale również odpowiednim poziomem świadomości polityczno-społecznej. Trzeba podkreślić, że zgodnie z duchem ustawy o Służbie Więziennej z 1959 r., znajdującym odzwierciedlenie m.in. w treści powszechnie znanego powiedzenia „nie matura, lecz chęć szczerą...”, właściwy przełożony mógł nie tylko zwolnić „zaufanego” funkcjonariusza z obowiązku odbycia służby przygotowawczej, ale nawet nadać mu stopień oficerski bez uwzględnienia obowiązku posiadania wykształcenia czy też odbycia szkolenia zawodowego (zob. art. 4 ust. 3 i art. 15 ust. 2). Omawiana ustawa zawierała również wiele „specyficznych” uregulowań z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej funkcjonariuszy (art. 44–54). Tytułem przykładu można podać, że katalog kar dyscyplinarnych mieścił w sobie karę tzw. odroczenia awansu. Zgodnie z brzmieniem art. 45 pkt 5 ustawy o SW z 1959 r. możliwe było wymierzenie kary dyscyplinarnej w postaci odroczenia nadania wyższego stopnia podoficerskiego na okres roku, a stopnia chorążego i oficerskiego – na okres dwóch lat. Co istotne, za czyny naruszające honor i godność funkcjonariusza, funkcjonariusze Służby Więziennej odpowiadali przed sądami honorowymi. Sądy te były wybieralne i niezależne, ich członkowie zaś orzekali „na mocy przekonania opartego na swobodnej ocenie dowodów, kierując się zasadami honoru i godności funkcjonariusza oraz przepisami prawa” (z redakcji przepisu można wysnuć wniosek, że honor i godność miały prymat nad przepisami prawa!). Charakterystyczny dla minionych lat był również sposób

wszczynania postępowania przez sądy honorowe – musiały one wszcząć procedurę dyscyplinarną m.in. na wniosek „kolektywu funkcjonariuszy”.

O odrębności grupy funkcjonariuszy Służby Więziennej, podobnie jak odrębności osób wchodzących w skład innych tzw. służb mundurowych, świadczą dobitnie przepisy zawarte w art. 53 i 54 ustawy o SW z 1959 r. Zgodnie z tymi regulacjami funkcjonariusz miał m.in. prawo do odmowy przyjęcia mandatu wystawionego przez funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej (później Policji). W przypadku takiej odmowy organ uprawniony do nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego kierował wnioskiem o ukaranie dyscyplinarne danego funkcjonariusza do właściwego organu Służby Więziennej. Natomiast wyłącznie odpowiedzialność dyscyplinarną ponosił funkcjonariusz za czyny, za które według obowiązujących przepisów właściwe organy uprawnione były do nakładania kar porządkowych (regulacja ta została zachowana w ustawie z o Służbie Więziennej z 1996 r.).

Ustawa o Służbie Więziennej z 1959 r. została zastąpiona ustawą z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej. Jej konstrukcja była oparta na ustawach innych służb mundurowych, w szczególności ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji czy też ustawie z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. Co istotne, już w pierwszym artykule nowej ustawy zastrzeżono, że Służba Więzienna jest formacją apolityczną – przepisu takiego nie zawierała ustawa o Służbie Więziennej z 1959 r. W art. 1 ust. 3 ustawy o SW z 1996 r. wymieniono podstawowe zadania Służby Więziennej, czyli: prowadzenie działalności resocjalizacyjnej wobec osób skazanych na kary pozbawienia wolności; wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego; zapewnienie osobom skazanym na kary pozbawienia wolności lub tymczasowo aresztowanym przestrzegania ich praw, a zwłaszcza humanitarnych warunków, poszanowania godności, opieki zdrowotnej i religijnej; ochronę społeczeństwa przed sprawcami przestępstw osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych; zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa; wykonywanie aresztów zastosowanych na podstawie innych przepisów oraz pomocy prawnej z tytułu umów międzynarodowych. W ustawie pragmatycznej określono obowiązki spoczywające na osobach kierujących poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi Służby Więziennej. Wszyscy

funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej – zgodnie z literą ustawy – powinni wykazywać się odpowiednim przygotowaniem ogólnym i zawodowym, doświadczeniem oraz wysokim poziomem moralnym, a także systematycznie dokształcać się i podnosić swoje kwalifikacje zawodowe (zob. art. 12 ustawy o SW z 1996 r.). Zgodnie z brzmieniem art. 13 ustawy o SW z 1996 r. funkcjonariusze i pracownicy nie mogli uczestniczyć w takiej działalności, która podważała ich autorytet urzędowy lub w której można było wykorzystać informacje o charakterze służbowym do celów pozasłużbowych. Zabronione było w szczególności utrzymywanie innych, niż wynikające z obowiązków służbowych, kontaktów z osobami pozbawionymi wolności, jeżeli mogło to stanowić zagrożenie dla właściwego przebiegu służby lub jej dobrego imienia, a także udzielanie osobom nieupoważnionym informacji dotyczących osób pozbawionych wolności i, co istotne, udzielanie takich informacji także po ich zwolnieniu.

Zgodnie z art. 14 ustawy o SW z 1996 r. funkcjonariusze uzyskali prawo do zrzeszania się w związku zawodowym funkcjonariuszy Służby Więziennej, co pod rządami poprzedniej ustawy – z przyczyn oczywistych – było niedopuszczalne. Działający w Służbie Więziennej Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa korzystał i w dalszym ciągu korzysta z dobrodziejstw ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 z późn. zm.), jest natomiast pozbawiony prawa do strajku.

Dochody i wydatki związane z funkcjonowaniem Służby Więziennej określała coroczna ustawa budżetowa (zob. art. 16 ustawy o SW z 1996 r.).

Odrębną część ustawy pragmatycznej z 1996 r. stanowiły przepisy odnoszące się do zakresu uprawnień Służby Więziennej. Rangę ustawową zyskały regulacje prawne umożliwiające prawidłowe i praworządne wykonywanie podstawowych czynności ochronnych przez funkcjonariuszy więziennictwa (np. czynności związanych z legitymowaniem, kontrolą osobistą, a także zatrzymaniem osób, co do których istniało uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary). Trzeba podkreślić, że czynności te wykonywane były nie tylko wobec osób pozbawionych wolności, ale również wobec innych osób ubiegających się o wstęp na teren jednostki penitencjarnej, a nawet wobec osób przebywających w jej pobliżu. W art. 19 ustawy o SW z 1996 r. wymieniono środki

przymusu bezpośredniego, określając jednocześnie zasady ich stosowania. W ustawie pragmatycznej unormowano również zasady użycia broni palnej lub psa służbowego.

W rozdziale 3 „Stosunek służbowy funkcjonariuszy”, liczącym 24 artykuły, uregulowano kompleks zagadnień związanych z powstaniem, zmianą i rozwiązaniem stosunku służbowego. W tym miejscu można zauważyć, że część przyjętych rozwiązań stanowiło wprost powtórzenie rozwiązań ujętych w ustawie o Służbie Więziennej z 1959 r. W nowych przepisach kadrowych odstąpiono jednak od możliwości uznaniowego mianowania na oficera Służby Więziennej, jak również od możliwości zwolnienia z obowiązku odbycia choćby skróconej służby przygotowawczej. Co istotne, jako przesłankę warunkującą bycie funkcjonariuszem dodano obowiązek posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych. Do treści ustawy została również wprowadzona rota ślubowania o następującej treści:

„Ja, obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków funkcjonariusza Służby Więziennej ślubuję uroczyście: dochować wierności konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, przestrzegać prawa, kierować się zasadami humanizmu i poszanowania godności ludzkiej, stawiając siebie i swoje siły do dyspozycji służby, przyczyniać się do realizacji zadań Służby Więziennej.

Ślubuję: przestrzegać dyscypliny służbowej, tajemnicy państwowej i służbowej, rzetelnie i sumiennie wykonywać powierzone mi zadania i polecenia przełożonych, dbać o honor i dobre imię służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej”.

Ustawa z 1996 r. jako podstawowy obowiązek funkcjonariusza Służby Więziennej wymieniała postępowanie zgodne ze złożonym ślubowaniem oraz przestrzeganie przepisów prawa. Co więcej, funkcjonariusz był obowiązany odmówić wykonania rozkazu lub polecenia przełożonego, jeśli wykonanie ich łączyłoby się z popełnieniem przestępstwa (zob. art. 58 ust. 2 ustawy o SW z 1996 r.).

Od września 1996 r. funkcjonariusze Służby Więziennej nie mogli być członkami partii politycznych, ich dotychczasowe członkostwo w partii politycznej ustawało zaś z chwilą przyjęcia do służby.

Kończąc skrótową prezentację przepisów ustawy pragmatycznej z 1996 r., można również wskazać, że w sposób zupełnie odmienny

rozstrzygnęła ona kwestie związane z odpowiedzialnością dyscyplinarną funkcjonariuszy. W systemie prawa pojawiła się instytucja wybieralnych sądów dyscyplinarnych, stanowiących instancję odwoławczą, do której kieruje się zażalenie od kary dyscyplinarnej wymierzonej przez przełożonego. Trzeba też podkreślić, że w ustawie o Służbie Więziennej z 1996 r. zawarto delegacje dla Ministra Sprawiedliwości do unormowania wielu kwestii szczegółowych i technicznych w aktach prawnych o randze rozporządzenia, a nie zarządzenia (jak w ustawie o Służbie Więziennej z 1959 r.). W ten sposób dostosowano ustawę do wymogów konstytucyjnych, w szczególności zaś do art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.

Ustawa o Służbie Więziennej z 1996 r. została zastąpiona ustawą z dnia 9 kwietnia 2010 r. (Dz. U. Nr 79, poz. 523 z późn. zm.). Ocena ponaddziesięcioletniego okresu obowiązywania ustawy z 1996 r. z jednej strony uzasadniła potrzebę dostosowania niektórych unormowań w niej zawartych nie tylko do realiów obecnej rzeczywistości, ale również do wymogów Konstytucji i prawa Unii Europejskiej. Z drugiej zaś strony w nowej ustawie pragmatycznej konieczne okazało się uwzględnienie nowych rozwiązań ustawowych w innych dziedzinach. Duży wpływ na proponowane rozwiązania wywarło także dotychczasowe orzecznictwo, w szczególności sądów administracyjnych. Równocześnie pojawiła się konieczność zmiany wielu przepisów dotyczących kwestii szczegółowych. Niektóre z nich wzbudzały zastrzeżenia i wątpliwości już od kilku lat (np. dotychczasowy art. 49 ust. 3 ustawy o SW z 1996 r., zgodnie z którym każdej osobie podejmującej służbę i posiadającej wyższe wykształcenie nadawano od razu stopień młodszego chorążego).

Praktyka wykazała nietrafność pewnych rozwiązań, które przed ich wprowadzeniem zdawały się dobrze rokować. Przykładem może tu być chociażby rozdział ustawy regulujący zasady prowadzenia postępowania dyscyplinarnego (rezygnacja z instytucji sądów dyscyplinarnych, uregulowanie procedur związanych z postępowaniem dyscyplinarnym, które dotychczas były uregulowane aktem podustawowym) czy też przepisy dotyczące „przywracania do służby” funkcjonariuszy uprzednio z niej zwolnionych.

Pewną grupę przepisów, których zmianę zaproponowano, stanowią przepisy dotknięte wadami natury redakcyjnej, rzadziej logicznej. Ich zmiana nie była jednak tylko zabiegiem formalnym. Nieprecyzyjne lub wadliwe brzmienie wielu z nich wywoływało wątpliwości, które prowadziły do nieprawidłowej albo rozbieżnej interpretacji, a w konsekwencji do błędnego stosowania.

Do podstawowych zmian, które wprowadzono w nowej ustawie o Służbie Więziennej można zaliczyć następujące zagadnienia:

- określenie nowego dnia święta Służby Więziennej oraz wzoru znaku graficznego i sztandarów Służby Więziennej;
- zmodyfikowanie rozwiązań dotyczących zatrudniania pracowników cywilnych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej;
- poszerzenie katalogu środków przymusu bezpośredniego i uporządkowanie zasad ich stosowania oraz zmianę prawa użycia broni;
- nadanie ustawowej rangi istniejącej obecnie jednostki organizacyjnej – Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej;
- kompleksową regulację problematyki ochrony danych osobowych w Służbie Więziennej;
- określenie wyższych stanowisk kierowniczych w Służbie Więziennej oraz zmianę katalogu zadań realizowanych na tych stanowiskach;
- kompleksową regulację spraw związanych z opiniowaniem funkcjonariuszy;
- przepisy odnoszące się do problematyki rozwiązania stosunku służbowego;
- wprowadzenie przepisów odnoszących się do zdrowia i bezpieczeństwa funkcjonariuszy w służbie;
- możliwość wliczania do wysługi lat w Służbie Więziennej okresów służby w innych formacjach mundurowych i w wojsku;
- uregulowania odnoszące się do czasu służby funkcjonariuszy;
- wprowadzenie nowych uregulowań dotyczących przepisów dyscyplinarnych (przede wszystkim zrezygnowano z sądów dyscyplinarnych);
- rozwiązania dotyczące rozpatrywania sporów o roszczenia funkcjonariuszy Służby Więziennej wynikające ze stosunku służbowego;
- przeniesienie wielu rozwiązań prawnych, które do tej pory były uregulowane w aktach wykonawczych, wprost do projektu ustawy (m.in.

opiniowanie funkcjonariuszy, urlopy funkcjonariuszy, delegowanie funkcjonariuszy poza służbę, nagrody roczne funkcjonariuszy, zasiłki pogrzebowe, świadczenia socjalne).

Doświadczenia ostatnich lat wyraźnie wskazywały, że konieczne było usprawnienie funkcjonowania Służby Więziennej jako formacji w znacznym stopniu odpowiedzialnej za bezpieczeństwo i porządek publiczny. Obowiązek ten jest realizowany przez izolowanie i wychowanie przestępców stanowiących zagrożenie dla normalnego funkcjonowania społeczeństwa państwa prawa.

Poszczególne przepisy komentowanej ustawy mają zróżnicowany charakter. Niektóre z nich są, praktycznie rzecz ujmując, drobnymi korektami, których celem jest poprawność legislacyjna, inne mają charakter systemowy, statuując filozofię sprawniejszego i elastyczniejszego sposobu wykonywania kar. W uchwalonej w 2010 r. ustawie wprowadzono równocześnie nową systematykę, która uczyniła przedmiotowy akt prawny bardziej przejrzystym i spójnym. Poszczególne zagadnienia związane z organizacją Służby Więziennej oraz ze stosunkiem służbowym funkcjonariuszy zostały pogrupowane w osobne rozdziały, które w sposób kompleksowy regulują określone zagadnienia. Pozwoliło to również zmniejszyć ilość upoważnień ustawowych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania nowej regulacji.

Szczegółowa analiza poszczególnych przepisów ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. została zawarta w zasadniczej części niniejszego komentarza.

Marcin Mazuryk, Michał Zoń

USTAWA

z dnia 9 kwietnia 2010 r.

o Służbie Więziennej

(Dz. U. Nr 79, poz. 523; zm.: Dz. U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228, Nr 238, poz. 1578; z 2011 r. Nr 112, poz. 654, Nr 291, poz. 1707; z 2012 r. poz. 664, poz. 951; z 2013 r. poz. 444, poz. 628, poz. 675)

Rozdział 1

ZADANIA SŁUŻBY WIĘZIENNEJ

Komentowany rozdział, inaczej niż czyni to większość pragmatyk służbowych w swoim rozdziale 1, odnosi się bezpośrednio do zadań służby, podczas gdy regulacje dotyczące innych służb mundurowych, co jest zresztą zgodne z zasadami technik prawodawczych, rozdział taki tytułują „Przepisy ogólne”. Można jednocześnie wskazać, że rozdział ten zawiera normy prawne o charakterze ustrojowym, reguluje przypisane tej formacji mundurowej zadania oraz zasady ich realizacji.

Art. 1. Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, posiadającą własną strukturę organizacyjną.

1. W przepisie zdefiniowano Służbę Więzienną, określając że jest ona formacją umundurowaną, uzbrojoną i apolityczną. Służba Więzienna podlega Ministrowi Sprawiedliwości. To do jego kompetencji należą najważniejsze decyzje kadrowe (T. Szymanowski, *Polityka karna i penitencjarna w Polsce w okresie przemian prawa karnego*, Warszawa 2004, s. 128). Wymiernym tego przykładem jest choćby tryb powoływania Dyrektora Generalnego Służby Więziennej przez Prezesa Rady Ministrów właśnie na wniosek Ministra Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości, na wniosek Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, powołuje i odwołuje zastępców Dyrektora Generalnego Służby Więziennej oraz dyrektorów okręgowych Służby Więziennej. W drodze zarządzenia Minister Sprawiedliwości nadaje statut Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej, a także określa siedziby i zasięg terytorialny poszczególnych okręgowych inspektoratów Służby Więziennej. Warto zauważyć, że podległość Centralnego Zarządu Służby Więziennej Ministrowi Sprawiedliwości znajduje swoje odzwierciedlenie także *expressis verbis* w treści art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 743 z późn. zm.). Z kolei w załączniku do obwieszczenia wydanego na podstawie art. 33 ust. 1d ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 392 z późn. zm.), Minister Sprawiedliwości ustalił wykaz jednostek organizacyjnych sobie podległych lub przez siebie nadzorowanych, wpisując tam m.in. Centralny Zarząd Służby Więziennej oraz wszystkie zakłady karne i areszty śledcze (obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 marca 2013 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanych, M.P. poz. 308). Z art. 68 k.k.w. wynika bowiem, że zakłady karne podlegają Ministrowi Sprawiedliwości. Z kolei zgodnie z brzmieniem art. 72 § 4 k.k.w. Minister Sprawiedliwości, w drodze zarządzenia, tworzy i znosi zakłady karne, mając na względzie istniejące potrzeby w tym zakresie. Analogicznie, zgodnie z brzmieniem art. 208 § 1 k.k.w., Ministrowi Sprawiedliwości podlegają areszty śledcze. Paragraf 5 wymienionego artykułu stanowi, że areszty te tworzone są i znoszone przez Ministra Sprawiedliwości.

2. Służba Więzienna jest formacją o hierarchicznym podporządkowaniu, mającą własną strukturę organizacyjną. Struktura ta (Centralny

Zarząd Służby Więziennej, okręgowe inspektoraty Służby Więziennej, zakłady karne i areszty śledcze, Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej, ośrodki szkolenia Służby Więziennej i ośrodki doskonalenia kadr Służby Więziennej) odpowiada co do zasady swoją strukturą strukturze sądownictwa (zob. siedziby sądów apelacyjnych). W mniejszym zakresie pokrywa się ona ze strukturą administracyjną państwa.

3. Umundurowanie i uzbrojenie z całą pewnością są cechami wyróżniającymi Służbę Więzienną. Nie są to jednak cechy wyłącznie determinujące funkcjonowanie tej formacji. W Służbie Więziennej mogą być bowiem zatrudniani pracownicy cywilni (jako pracownicy posiadający status pracowników urzędów państwowych albo jako pracownicy zatrudnieni na podstawie kodeksu pracy). Wyłącznie funkcjonariusze pełnią służbę na stanowiskach pionu ochrony, a także na większości wyższych stanowisk kierowniczych (poza Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej, którym może być pracownik cywilny).

4. Apolityczność Służby Więziennej gwarantowana jest poprzez zakaz uczestnictwa funkcjonariuszy w działalności partii politycznych. W jednostkach penitencjarnych nie powinno prowadzić się kampanii wyborczych, chociaż w dniu wyborów tworzone są tam komisje wyborcze.

Art. 2. 1. Służba Więzienna realizuje na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.) zadania w zakresie wykonywania tymczasowego aresztowania oraz kar pozbawienia wolności i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

2. Do podstawowych zadań Służby Więziennej należy:

- 1) prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności, przede wszystkim przez organizowanie pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, nauczania, zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych;
- 2) wykonywanie tymczasowego aresztowania w sposób zabezpieczający prawidłowy tok postępowania karnego o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe;

Marcin Mazuryk – doktor nauk prawnych; główny specjalista do spraw legislacji w Ministerstwie Sprawiedliwości; ukończył aplikację legistyczną; wykładowca akademicki.

Michał Zoń – dyrektor Biura Prawnego w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej; przewodniczący Międzyresortowej Komisji Orzekającej w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych przy Ministrze Sprawiedliwości; absolwent Podyplomowego Studium Zagadnień Legislacyjnych Uniwersytetu Warszawskiego.

Renata Borek-Buchajczuk – doktor nauk prawnych; adiunkt w Zakładzie Prawa Pracy na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; sędzia Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie.

Mateusz Kaczocho – doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; główny specjalista w Ministerstwie Sprawiedliwości; absolwent Podyplomowego Studium Zagadnień Legislacyjnych Uniwersytetu Warszawskiego.

Filip Radoniewicz – radca prawny; doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; absolwent podyplomowego studium „Prawa i Wolności Człowieka” w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Jacek Wierzbicki – kapitan Służby Więziennej; specjalista w Zespole Legislacyjnym Biura Prawnego Centralnego Zarządu Służby Więziennej; absolwent Podyplomowego Studium Zagadnień Legislacyjnych Uniwersytetu Warszawskiego.

■ Publikacja jest pierwszym na rynku wydawniczym praktycznym komentarzem do ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, regulującej zasady organizacji, funkcjonowania oraz zakresu uprawnień Służby Więziennej, a także zagadnienia dotyczące m.in.:

- nawiązania stosunku służbowego funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej,
- nadawania stanowisk i stopni funkcjonariuszom oraz ich uposażenia, praw i obowiązków,
- zdrowia i bezpieczeństwa funkcjonariuszy, ich czasu służby, urlopów i zwolnień oraz umundurowania i wyposażenia,
- opiniowania pracy funkcjonariuszy, zawieszenia funkcjonariusza w czynnościach służbowych oraz ustania stosunku służbowego.

■ Autorzy zaprezentowali ponadto publikowane i niepublikowane zarządzenia, decyzje i instrukcje Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w których zawarto szereg rozwiązań szczegółowych uzupełniających ogólne zasady zawarte w przepisach prawa.

■ Opracowanie wzbogacone zostało o najnowsze orzecznictwo sądów polskich oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, poglądy doktryny i odwołania do powszechnie obowiązujących aktów prawa krajowego i międzynarodowego.

■ Książka przeznaczona jest dla osób związanych ze Służbą Więzienną oraz pracowników i funkcjonariuszy pozostałych służb mundurowych. Może być pomocna w pracy sądów, prokuratur oraz innych instytucji uczestniczących w procesie wykonywania kar. Publikacja dedykowana jest także środowiskom naukowym, w szczególności dydaktykom i studentom poznającym ustrój i zasady funkcjonowania więziennictwa.

ISBN 978-83-264-4438-8

9 788326 444388

Cena 149 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl